

JÓKAI VÁROSA, AZ ÓSI VÁRFÖLD KOMÁROM

Irta: *Szombathy Viktor*

AZ ARANYKERTNEK, Csallóköznek keleti csücskén fekszik, ott, ahol a selymesvízű Vág beleömlik a hömpölygő Dunába. Gazdag, nevezetes vidék: a kőkorszak embere itt keresett menedéket, a nagy vizek nádasaiban, erre kalandoztak a kvádok s a longobárdok, látták a dunaparti füzesek Marcus Aurelius légióit s itt alapították a provincia legészakibb védővárosát, Brigetiot.

Komárom . . . mondod, s eszedbe jut Mátyás, az Igazságos : remekmivű hajóit partjainál ringatta a dunántúli szél, Komárom... duruzsolod ezt a nevet s régi, erős magyar vár körvonalait látod felmerülni az idők végtelenjéből. A várat egykor István királyunk alapította s a város olyan régi, mint az ország, ezer esztendő. Még ma is Várföldnek nevezik az erődítmények falán kívül elterülő szántókat, várföldnek, mint a várjobbágyok idejében, de a vastagfalú erősségnek népszerű neve már «Werk», — ahogyan az osztrákok írták térképeiken a komáromi várfalra vonatkozó ismertetések. A Csallóköz csücsát, a várfokot is «Spitz»-nek nevezi a komáromi ember, ha gyorsan beszél s nem ügyel szavai választékosságára.

István király, Mátyás, törökök, osztrákok, csehek, magyarok : ha pár szóban akarnánk összefoglalni Komárom történetét, akkor talán elég volna ennyi. De bármilyen nemzet hadai ülték is a várat s a várost, Komárom mindig magyar maradt, büszkesége a harcos országnak s volt idő, amikor csak sóhajjal ejtették ki nevét, mint negyvenkilencben, Klapka tábornok idejében, vagy most, az elmúlt húsz esztendő alatt mindig. A húsz esztendő s óhajlásba azonban egy kis boldogság is vegyült, hiszen Komárom volt Csehszlovákia legmagyarabb, leggerincesebb városa. Voltak évek, amikor a Felvidék városai várakozással s reménykedéssel tekintettek Komáromra, a színeket Komárom emelte legmagasabbra mindig, innen indult ki a legtöbb nemzetmentő kezdeményezés, politika, irodalom, művelődés, gazdasági élet : mindnek központja volt a város és hogy Szlovákia magyarsága megtartotta az egyenes vonalat, abban oroszlánrésze éppen Komáromnak volt . . .

Komárom, Szent-Andrásfalva, Keszi: e három faluból alakult a mai Komárom, a várost körülkerítő várfalról azt tartják, hogy soha ellenség meg nem győzte, soha be nem vette. A komáromi kőszűz a bástyafokon fűgét mutat az ellenségnek a néphit szerint: ez a kőszobor gúnyosan s türelmesen nézegette a cseh hadsereg katonáit is; már nagy időket élt át s tudta, hogy tatár, török, osztrák és cseh egyszer úgyis fogja magát s szépen kísétál a várból. Mária Terézia adta meg a városnak szabad királyi jogait, hatvanötezer kemény forintokért: nemsokára, 1763-ban szörnyű földrengés pusztította Komáromot, hét temploma dült össze, 1783-ban újabb földrengés következett s e borzalmas pusztítást még most sem tudta elfelejteni a város, emléknapján processziók járnak az uccákat.

Igy élt Komárom, tifusz, földrengés, csatazaj, dunai naszádosok kurjongatása, török, osztrák, cseh között s lerázta magáról mind e kellemetlenségeket: mint kemény tél után, az első nap-sütésre a tavaszi ibolya, úgy virágzott ki mindig, szerényen, nem hivalgóan, de mindenkinek tetszően a város magyar élete. Csodálatos erő lehetett ez, csodálatos az az egészség is, amellyel a különféle nációkat s jöttmenteket magába olvasztotta, átgyúrta, komáromivá tette ez a város. Eltűntek a törökök, — csak néhány feketebajszos arc őrzi emléküket, — eltűntek a rácok, — csupán templomuk maradt itt, árván s bezárt ajtajával, — elillantak az osztrákok, — egy-két nyugdíjas katonatiszt és fegyvermester ragadt a Nándor-utca tájékán mutatóba, — eltűntek a csehek, — a múzeum őrzi húszéves emléküket, elsodorta őket mindenféle európai vihar, de nem sodorta el a kékbeli, ezüstgombos szekeresszereget, nem sodorta el a keménynyakú magyarokat, nem a gimnáziumot, ahol bencések tanítanak s nem a kollégiumot, ahol egykor Jókai járt oskolába s kiváltképpen nem hajlíthatták meg semmiféle dunamenti viharok azt a magyar gerincet, amely oly erőteljesen segített tartani egymilliónyi magyarság épületét, most, az utóbbi keserves esztendőkből.

* * *

Komárom... mondod s hirtelen elibédáll egy mosolygós-tekintetű, kékszemű magas férfi, a Mesemondó: Jókai. Senki sem tudott erről a városról, suttogó dunai füzeseiről, örömről, bújáról szebben mesélni, mint a város legnagyobb szülőtte, Jókai. A Szigeten írta első regényét, a Hétköznapokat, itt látogatta meg őt a pápai osztálytárs, Petrovics Sándor. Ritka író határozott meg

annyira szülővárosa, mint éppen Jókait. Mintha egész életén keresztül a komáromi élet kis tavába merült volna le kincsekért.

És Klapka városa is Komárom, a nemzeti ellentállás e büszke és sikeres harcosáé, Klapkának köszönhetjük, hogy a nemzet egy illúzióval, a komáromi illúzióval s egy hittel, a győzhetetlenség hitével gazdagodott azokban a keserves esztendőben. Klapka szobra a városháza előtt az utóbbi húsz esztendőn keresztül úgy állott, mint örök figyelmeztető jel, dacosan pillantva át a Dunán. Tulnan a Klapka-tüzérek készültek arra a pillanatra, amikor ágyúik átdübörögnek a hídon.

* * *

Ez a híd húsz esztendőn keresztül zárva volt. A hidfőt átlépni csak útlevéllal s hivatalos okmányok felmutatásával lehetett. Magyar a magyarhoz fináncokon és kellemetlenkedő ellenőrökön keresztül juthatott s aki kissé oldalt pillantott a hídról, a szigetre, ahol Jókai vetette első regényének gyöngybetűit, riadva látta, hogy páncélerősítést emelnek a cseh Maginot-tudósok, betonerosítést, amelynek mélyéből a magyarországi városfél állomására ásitott a Skoda ágyú. Kétfelé szakították a várost, «Magyarkomáromra» és «Csehkóvárosra»: Komarno lett a «cseh» oldal neve s elkövetkezett az az idő, amikor Jókai uccájában úgy beszéltek Budapestről, mint a szomszédos külföld fővárosáról.

Mintha éppen ezért, a szétszakitottságért, a kifosztottságért szállt volna a dac Komárom város minden magyarjába. Az élre állott s példát mutatott. A magyar élet irányításából azonnal részt kért, már 1920-ban, a felocsudás pillanatai után: a magyar pártok egyik legerősebbikének zászlaját bontották ki a Duna partján, a «kisebbségi» magyar művelődés, magyar írás kért szót az ősi falak között s az egyesület, amely Jókai nevével indult 1911-ben, most, a változott viszonyok között hirtelen országos jelentőségre tett szert s a kassai Kazinczy Társaság, a pozsonyi Toldy Kör mellett legjelentősebb kulturális egyesület lett a Jókai Egyesület, különösen, mert nagyszerű múzeuma s gazdag könyvtára is volt. És Komáromban alakult, ott is székelte a legnagyobb szlovákiai magyar kultúrszervezkedés: a Szlovenszkói Magyar Kultúr Egyesület, a SzMKE: kétszáz fiókszervezetével behálózta egész Szlovákiát s irányítást adott minden magyarnak, falun s városban egyaránt. Megmutatta hogyan kell viselkedni s melyek azok a magyar értékek, amelyekhez tüzőn-vizen keresztül ragaszkodnunk kell.

Lassankint magyar Grác szerepét is vállalni kezdte a város, Szlovákia megannyi nyugdíjas, nosztalgias magyarja Komáromban telepedett meg, hogy ilyenformán is közelebb érhessen az anyaországhoz. Akinek útlevele nem volt, az legalább kiállott a Duna partjára vasárnap délután s könnyes vágyódással hallgatta a budapesti gyors füttyszavát, vagy nézegette «Magyar-komárom» tornyait. Csak a Duna tudna mesélni arról a sok-sok fájdalmas vallomásról, amelyet a folyam gyors habjaira bíztak, vigye «odaátra, repitse Esztergom felé...»

A város társadalma egyé forrott e hűsz esztendő alatt s a kisváros «klikkjei» lassan elszintelenedtek, a gátak leomlottak: a hűsz esztendő végén immár ott tartottunk, hogy a «magyar» név mellől minden megkülönböztető jelző, minden felesleges epiteton lehullott. És ez a szellem most is erős, sőt erősebb, mint valaha. Komárom érzi, tudja, hogy a szebb magyar jövő, a magyar megváltás csak ezen az úton lehetséges, bátran vallja ezt az irányt s ha eddig egy kisebbségnek mutatott példát a város, most azt szeretné, hogy e kisebbség mutasson példát az egész országnak, példát, amelyből bizonynyal csak jó háramolhatik az összességre.

Komáromnak nemcsak a multja tanulságos, hanem jövője is szép. A határmenti városból, — melyet éppen magyar volta miatt igyekezett elsenyveszteni a csehszlovák államvezetés, — most központi megyeszékhely lesz, a Csallóköz főhelye, dunai kikötő, földrajzi, gazdasági szempontból igen fontos város: csoda-e, ha a komáromi ember türelmetlenül várja azt a pillanatot, amikor szívének minden dobbanásával bekapcsolódhat a magyar élet vérkeringésébe, amikor elfoglalhatja méltó helyét Jókai városa s a szlovákiai magyarság «legmagyarabb» városa. Ott, ahonnan hűsz esztendővel ezelőtt kegyetlenül kiszakították: a magyar közösségben. Építeni s épülni akar, olyan hittel, mint amilyen hittel állott a pannónia limesen, a török határon, osztrák gránicon, csehszlovák vártán soha el nem fáradóan, soha-soha nem lankadóan.

Európa legfontosabb folyója mossa az újra egyesült két Komárom partjait. Kisváros a hatalmas Dunamedencében, szerteágazó erővonalak tengelyében. Ha minden kisváros ilyen erős volna hitében, nemzeti érzésében ennyire megingatatlan, akkor méltán mutathat a komáromi kőszűz fűgét mindennemű ellenfélnek, akár nyíltan közeledik az István nádor építette erős falak alá, akár orozva...

Comarum állja a harcot.